

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมเหล็ก เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมพื้นฐานที่เสริมสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากสามารถก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องต่าง ๆ มากมาย ตลอดเวลารวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ทั้งสิ่งก่อสร้าง อาคารสำนักงาน ระบบขนส่งต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งอุตสาหกรรมเหล็กมีมูลค่าการส่งออกโดยรวมร้อยละ 38.22 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด โดยมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง (สยามรัฐ, 2551: ออนไลน์) ปัจจุบันอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าของประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมาขยายตัวตามอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจที่มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และขยายตัวตามภาวะอุตสาหกรรมก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ที่โตขึ้น ทำให้ช่วงปี 2541 – 2548 อุตสาหกรรมมีอัตราการขยายตัวอย่างต่อเนื่องทุกปีอัตราเฉลี่ยถึงร้อยละ 16 ต่อปี แต่มีการปรับตัวลดลงในปี พ.ศ.2549 และทรงตัวอยู่ที่ 12.5% ในปี พ.ศ.2551 (สถาบันเหล็กและเหล็กกล้าแห่งประเทศไทย, 2551: ออนไลน์)

อุตสาหกรรมเหล็กในประเทศไทยแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ 1) อุตสาหกรรมเหล็กขั้นต้น คือการผลิตจากแร่เหล็กโดยการถลุง จะได้ออกมาเป็นเหล็กหลวแล้วจึงทำการหล่อเป็นแท่งออกมาเรียกว่า เหล็กถลุง และเหล็กพรม การผลิตเหล็กขั้นต้นนี้ไม่มีผู้ประกอบการในประเทศไทย 2) อุตสาหกรรมเหล็กขั้นกลาง คือ การนำเอาผลิตภัณฑ์เหล็กขั้นต้นทั้งที่เป็นของแข็ง ของเหลว รวมทั้งเศษเหล็กมาหลอม และปรับปรุงคุณสมบัติ และส่วนผสมทางเคมีให้ได้คุณภาพตามต้องการแล้วผ่านกระบวนการหล่อเหล็กให้เป็นเหล็กแท่งแบน (Slap) เหล็กแท่งใหญ่ (Billet) เพื่อนำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปต่อไปของการผลิตเหล็กขั้นปลาย ซึ่งการผลิตเหล็กขั้นต้นในประเทศไทยมีผู้ประกอบการทั้งหมด 11 ราย โดยส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณภาคตะวันออก บริเวณจังหวัด ระยองและชลบุรี 3) การผลิตเหล็กขั้นปลาย คือ การแปรรูปอุตสาหกรรมเหล็กขั้นกลางด้วยกระบวนการต่างๆ เช่น การรีดร้อน การรีดเย็น การชุบเคลือบผิวรวมถึงการผลิตท่อเหล็ก ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการผลิต เช่น เหล็กเส้นกลม เหล็กข้ออ้อย เหล็กหลอด เหล็กโครงสร้างรูปพรรณ ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตในอุตสาหกรรมอื่นต่อเนื่องจากอุตสาหกรรมเหล็ก เช่น อุตสาหกรรมก่อสร้าง อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น โดยในประเทศไทยมีผู้ประกอบการทั้งหมด 29 ราย โดยส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณภาคตะวันออกของประเทศไทย

อุตสาหกรรมเหล็กเป็นอุตสาหกรรมที่มีการใช้ทรัพยากรในด้านต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นพลังงานในด้านเชื้อเพลิงเพื่อใช้การเผาไหม้ การใช้ทรัพยากรน้ำเพื่อใช้ในการหล่อเลี้ยง

และลดอุณหภูมิของเครื่องจักร การใช้พลังงานไฟฟ้าเพื่อใช้ในกระบวนการผลิตเหล็ก ซึ่งในกระบวนการผลิตดังกล่าวอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ ทั้งทางด้านมลภาวะทางอากาศ มลภาวะทางเสียง มลภาวะทางน้ำ รวมทั้งยังมีของเสียเกิดขึ้นในกระบวนการผลิตด้วย เช่น ตะกรัน โดยปัญหาสิ่งแวดล้อมจะส่งผลกระทบต่อด้านลบต่อวิถีชีวิตชุมชน ก่อให้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐาน ซึ่งอาจนำมาสู่ปัญหาทางสังคม เช่น ชุมชนแออัด การแย่งชิงทรัพยากร และความขัดแย้งของคนในชุมชน รวมทั้งอาจส่งผลกระทบต่ออาชีพของชุมชน

บริษัท มิลล์คอนสตีลอินดัสทรี จำกัด (มหาชน) ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2538 บนพื้นที่เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีการดำเนินการผลิตเหล็กแบ่งออกเป็น 2 โรงงาน คือ โรงงานผลิตเหล็กแปรรูปและ โรงงานผลิตเหล็กเส้น ขณะนั้นพื้นที่ก่อสร้างโรงงานเป็นพื้นที่สีม่วงจึงสามารถดำเนินการก่อสร้างโรงงานได้ โดยมีชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบประมาณ 1,500 คน ทั้งนี้ บริษัทฯ ดำเนินกิจการผลิตเหล็กแผ่น (Steel Sheet) และเหล็กรูปพรรณ โดยการนำเหล็กแผ่นรีดร้อนชนิดม้วน มาทำการตัดเป็นเหล็กแผ่นตามขนาดมาตรฐาน หรือตามที่ลูกค้าต้องการแล้วจำหน่าย หรือนำมาขึ้นรูปเป็นเหล็กรูปพรรณ เช่น เหล็กตัวซี (C-Channel) ท่อเหล็กเชื่อมด้วยกระแสไฟฟ้า ความต้านทานสูง (E.R.W. Carbon Steel Pipe) นอกจากนี้บริษัทยังมีสายการผลิตเหล็กเส้นกลม และเหล็กเส้นข้ออ้อย โดยนำเหล็กแท่ง (Billet) มาผ่านกระบวนการอบเหล็กแท่งให้ได้อุณหภูมิตามกำหนด แล้วจึงส่งผ่านมายังกระบวนการรีดเหล็กให้เป็นเหล็กเส้น โดยในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นทางบริษัทยังคงไม่มีปัญหากับชุมชน โดยชุมชนบริเวณที่ตั้งของโรงงานเป็นชุมชน บ้านมอญบางกระดีที่มีความโดดเด่นในเรื่องการรักษาประเพณี วัฒนธรรม ในการดำเนินวิถีชีวิตในแบบมอญดั้งเดิม ทั้งในการอยู่อาศัย อาหารการกิน ภาษา และการแต่งกาย มีรูปแบบการอยู่อาศัยริมคลองสนามชัยทั้ง 2 ฝั่งอย่างหนาแน่น

ต่อมาภายหลังที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม พื้นที่ส่วนใหญ่ถูกขายให้นายทุนเพื่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม การประกอบอาชีพทางการเกษตร จึงเปลี่ยนเป็นการทำโรงงานอุตสาหกรรม รับราชการ ปลูกบ้านให้คนเช่า ทำบ่อปลา ทำให้ชุมชนเริ่มมีการขยายตัวเข้ามาใกล้ชิดโรงงานมากยิ่งขึ้น โดยในปี พ.ศ.2549 จำนวนของชุมชนหมู่บ้านบางกระดี ซึ่งเป็นชุมชนพื้นที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบโรงงานผลิตเหล็ก ที่มีวัฒนธรรมการอยู่แบบครัวเรือนหมู่ใหญ่ มีจำนวนประชากร 5,969 คน ทั้งนี้ไม่รวมจำนวนของประชาชนที่มีการอยู่แบบเช่าอาศัย (สำนักงานเขตบางขุนเทียน, 2549) อีกทั้งจำนวนของบริษัทที่เข้ามาดำเนินการตั้งโรงงานมีปริมาณที่เพิ่มขึ้น ทำให้บริษัทเริ่มตระหนักถึงการจัดการควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยสิ่งที่บริษัทดำเนินการปฏิบัติมีอยู่ในปัจจุบันตามที่กฎหมายกำหนดนั้นอาจยังไม่เพียงพอต่อการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม เนื่องจากมีหลายบริษัทที่ดำเนินการปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรการควบคุมสิ่งแวดล้อมที่ดีเพียงใดก็

ยังคงพบว่ายังมีปัญหาข้อร้องเรียนจากชุมชนรอบข้าง ซึ่งปัญหาการร้องเรียนของชุมชนอาจส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงของบริษัทในฐานะที่เป็นบริษัทมหาชน บริษัทจึงมีนโยบายในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมธุรกิจ (Corporate Social Responsibility: CSR) สำหรับชุมชนควบคู่ไปกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากชุมชนอาจมีความรู้สึกว่าการละเมิดการผลิตรองรับของบริษัทฯ จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยของชุมชนของคนรอบอาคาร โรงงาน อย่างไรก็ตามถึงแม้บริษัทจะมีการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยรอบโรงงานแล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถกล่าวได้ว่าชุมชนจะมีความรู้สึกหรือมีความคิดเห็นต่อการจัดการดังกล่าวในด้านที่ดีได้

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องความคิดเห็นของชุมชนรอบโรงงานผลิตหลัก ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของ บริษัท มิลล์คอนสตีลอินดัสทรี จำกัด (มหาชน) เพื่อรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ในการเสนอแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต แก่บริษัทฯและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของชุมชนรอบ โรงงานผลิตหลักต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของบริษัท มิลล์คอนสตีลอินดัสทรี จำกัด (มหาชน)
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและข้อเสนอแนะของชุมชนรอบ โรงงานผลิตหลักต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของบริษัท มิลล์คอนสตีลอินดัสทรี จำกัด (มหาชน)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของชุมชนรอบ โรงงานผลิตหลักต่อการจัดการ สิ่งแวดล้อมของบริษัท มิลล์คอนสตีลอินดัสทรี จำกัด (มหาชน)
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาและข้อเสนอแนะของชุมชนรอบ โรงงานผลิตหลักต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของบริษัท มิลล์คอนสตีลอินดัสทรี จำกัด (มหาชน)
3. สามารถนำข้อมูลไปใช้วางแผนนโยบายการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ของบริษัท มิลล์คอนสตีลอินดัสทรี จำกัด (มหาชน) เพื่อสนับสนุนหรือก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ประชาชนอย่างเหมาะสมที่สุดต่อไป

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งแสดงออกด้วย การพูด การเขียน การปฏิบัติ ถือได้ว่าเป็นการแสดงออกทางทัศนคติ โดยมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ และพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาต่อสถานการณ์ภายนอก

ชุมชนรอบโรงงานผลิตเหล็ก หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่รอบ โรงงานผลิตเหล็ก ประกอบด้วย 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบางกระดี่หมู่ 2 ชุมชนบางกระดี่หมู่ 8 และชุมชนบางกระดี่หมู่ 9 แขวงสามคํา เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ปัจจุบัน มีถนนซอยแยกจากถนนพระราม 2 หรือถนนธนบุรีปากท่อ กิโละเมตรที่ 10 ระยะทาง 3 กิโละเมตร ทิศเหนือ ติดต่อกับ แขวงบางบอน ทิศใต้ ติดต่อกับ แขวงท่าข้าม ทิศตะวันออก ติดต่อกับ แขวงท่าข้าม ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จ.สมุทรสาคร

การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง กระบวนการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ โดยการวางแผน ดำเนินงาน ติดตามประเมินผลและปรับปรุง แก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการใช้อย่างประหยัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในที่นี้ศึกษาสิ่งแวดล้อม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการคุณภาพอากาศ ด้านการจัดการคุณภาพเสียง ด้านการจัดการคุณภาพน้ำ ด้านการจัดการคุณภาพสารพิษและกากพิษ ด้านการจัดการคุณภาพชีวิตและชุมชน

โรงงานผลิตเหล็ก หมายถึง บริษัท มิลล์คอนสตีลอินดัสทรี จำกัด (มหาชน) ประกอบกิจการผลิตและจำหน่าย เหล็กเส้นก่อสร้างและเหล็กรูปพรรณ ซึ่งตั้งอยู่เลขที่ 79/66, 67 ซอยบางกระดี่ 32 แขวงสามคํา เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร